

Schoonheid ontdekken door Ja van Thiel

Ginds... in de heide... langs povere paan,
Daar lachen me blozende lievekens aan.
Ik weet er hun naamkens, en 'k noeme ze blij
De perelkens van de hei.

't Zijn perelentrosjes van rozig satijn,
't Zijn Japansche vaasjes van broos porselein;
Licht trillend bij zoentjes van vlinder of bij,
De perelkens van de hei.

Bijwijlen dan knikken, bij 't windeke klein,
Die schuchtere kopjes van „ja” en van „neen”.
Dan frazelen stemmig, als klokjes der Mei,
De perelkens van de hei.

(uit Erica Tetralix van Alice Nahon)

De heide bloeit!

We gaan er weer op uit. Wij willen de schoonheid ontdekken van het „Oude Landschap” Drenthe.

Het pad is smal en zandig. We hobbelen en stooten en moeten een paar keer afstappen. Maar we hebben het er best voor over, want ... de heide bloeit. En als we eindelijk zijn, waar we wezen moeten en van onze fietsen springen, dan staan we bewonderend stil te staren naar de licht- en donker-paarsche knopjes, die zacht heen en weer bewegen op de maat van den wind.

Nu een poos languit liggen in dat geurige bed, alles vergeten en soezerig wegdroomen...

Is het zoo'n wonder dat het verachte Drenthe dit jaar zoo bijzonder druk wordt bezocht door overspannen en nerveuze Hollanders? en dat de stille schoonheid van het landschap zoo'n weldadige invloed op het zenuwgestel uitoefent?

De schoonheid van Drenthe is een ernstige schoonheid; ze is niet uitbundig.

De bewoners van Drenthe zijn ernstige menschen, in zich zelf gekeerd; ze vechten met den bodem om eruit te halen wat ze maar kunnen. Het is een tenger, mager slag menschen, die weet wat werken is. En na jaren van noeste taaie volharding hebben ze het zoover weten te brengen, dat er onlangs zelfs een commissie uit Holland, Drenthe heeft bezocht om zich op de hoogte te stellen van de sterke economische vooruitgang en hiervan profijt te trekken voor andere onvruchtbare streken van ons land.

Wie den toestand van tegenwoordig ziet, kan bijna niet begrijpen dat het nog niet zoolang geleden is, (in 1907) dat tusschen Assen en Rolde zelfs nog een holbewoner werd gevonden en dat het aantal plaggenhutten er talrijk was. Naar plaggenhutten moeten we nu zoeken. Voor diegenen, die ver van Drenthe wonen, is het een groot gemak, dat er te Arnhem in het

bekende Openluchtmuseum op den Waterberg een nauwkeurig model van zulk een hut is te vinden. Het was nog niet eens zoo gemakkelijk, het „huis” daar ter plaatse natuurgetrouw op te bouwen, precies, zooals het moest. Materiaal, namelijk vierkante heideplaggen voor de muren en ronde schadden voor de dakbedekking was in de buurt van den Waterberg zelf wel te vinden, maar het binnenwerk als de houten schouw, de dakstoel, de primitieve bedstede en het schamele huisraad heeft men van een bestaande hut moeten overnemen. En de opbouw van de hut uit plaggen, hout voor topgevel en schoorsteen en een tweetal ramen, geschiedde door een echte ouderwetsche plaggenhut-bouwer. Maar het was een heele toer om zoo'n heidebewoner naar Arnhem te krijgen. De eerste, die men hiervoor aanzocht, wilde absoluut zijn rustige rust niet geschokt zien door een treinreis. Hij had nog nooit in zoo'n vehikel gezeten en het bestaan van een openluchtmuseum zou hem daarvan niet afbrengen, hoë financieel verlokkelijk ook het aanbod van de directie was. Een vriend van hem, die zich reeds eenmaal verstout had met het spoor te reizen, liet zich na veel heen- en weergepraat ten slotte overreden en zoo is de plaggenhut geheel volgens de oude- ja praehistorischebouwmethode op den Arnhemschen Waterberg opgericht.

Deze plaggenhutten, die nu zoo primitief aandoen, stonden toch al op een vrij hooge trap van ontwikkeling. Ze hebben betrekkelijk grootte vensters, waarop papieren gordijntjes met puntig — geknipte franje — imitatie zijn geplakt. De beide vertrekken hebben een totale oppervlakte van 7.15 M bij 3.35 M. En als we als kind door die ruitjes naar binnen gluurden, leek het ons echt gezellig!

En de Drentsche holbewoner, Job Kempfe die met zijn hond Siep gekiekt werd voor zijn onderaardsch huis (zie afb. 24 en 22 v. d. Ven. „Neerlandsch Volksleven”) ziet er niet naar uit dat hij graag veranderen zou van woning.

Nu we het toch over woningen hebben moeten we meteen maar een kijkje nemen bij een oud Drentsch boerenhuis.

Dr. Hijzeler beschrijft ze zoo: „Hoe schilderachtig zijn ze onder de boomen gelegen met hun ingebouwde „baander” hier en daar nog met hun kleurrijke buitenmuren van leem en uitgekraagde topgevels, soms nog met heide bedekt. Telkens en telkens heeft het ons getroffen, welk een fijn gevoel voor stof, vorm en afmetingen de oude menschen hadden.

Het valt op, dat de huizen met den voorgevel (voor ons den achtergevel) naar den weg staan gekeerd. Deze ligging is volkomen logisch, aangezien de boer nu met den wagen direct de schuur kan binnenrijden.

Iets geheel bijzonder is ook de boo.

Rechts van den weg van Oud- Schonebeek naar Nieuw- Schonebeek, verscholen tusschen hoog opgaand geboomte liggen twee gebouwtjes: De Wilms's boo.

Over de toegangsweg komen we in een open driehoekige ruimte, die heel idyllisch door lijsterbes, berken, kamperfoelie en allerlei planten omgeven is. Daar ligt het zonderlinge gebouwtje tusschen verscholen.

Maar wát is nu eigenlijk een boo?

Wel, het is niets anders dan de tijdelijke verblijfplaats van het vee, dat ver van huis moest om te grazen. Het was te moeilijk om er het oog op te houden of ze bij slecht weer telkens heelemaal naar huis te halen. Er werd een man aangesteld, de booheer, die het vee verzorgde en 's avonds in de boo onderbracht en daar stalde.

Hij sliep bij zijn vee. Op de scheiding van stal en woon-slaapvertrek bevond zich oorspronkelijk geen tusschenmuur. De booheer kon dus vanuit zijn verblijf de heele stalruimte overzien. De vloer bestaat uit gestampte leem.

In het midden van het vertrek tegen den buitenwand brandde het vuur. Aan een houten haalboom met ketting hing de ketel. De rook verdween zomaar door het rieten dak naar buiten. Aan weerskanten van de haard bevonden zich in den wand twee kleine raampjes, daar ontving de boo het licht door.

Het meubilair bestond uit een driepootig tafeltje, een kleine kleerkast, een spinde, waarin brood, meel enz. werd bewaard. Verder was er nog een houten bankje en een of twee stoelen. Aan de rechterbuitenwand was over de volle diepte van het vertrek een bedstede afgetimmerd voor den booheer. Die bedstee werd door twee schuifdeurtjes gesloten.

Er zijn twee ingangen die toegang geven tot de boo. Eén is in de noordelijke lengtemuur vlak naast de verblijfplaats van den booheer. Ze wordt nu nog gesloten met een prachtig bewerkt slot. De andere deur in den Oostelijken wand kan van buiten af niet opengedaan worden.

Maar de gemiddelde tourist ziet niet altijd de schoonheid in zulke oude verweerde hutten, evenmin als hij het ziet in de grijs-grauwe hunebedden.

De mensch van 1941 is niet de eerste die dit overkomt. Het is merkwaardig hoe reeds de caricatuur-teekenaar van 1857 dit opviel. Ik be-

doel hier de illustrator van de boeken van „Klikspaan”; Verheull. In zijn bundel „Afspiegelingen” heeft hij een teekening waarin wordt voorgesteld hoe de bezoekers uit dien tijd zich gedroegen als ze de hunebedden bezochten:

Het deftige gezelschap, dat met een open vigilante is gekomen, staat er zonder begrip of gevoel bij de logge steenklomp. De heer rechts maakt zijn toilet, de fatterige officier meent het aan zijn stand verplicht te zijn, er door zijn monocle vanaf een groote afstand naar te kijken — maar of hij niet meer op het meisje dan op de steenen let is nog zeer de vraag. Alleen de twee kinderen die op de steenen zijn geklommen, zijn half onschuldig en voelen zich als bergbeklimmers.

Is er veel veranderd tusschen den tourist van 1857 en dien van 1941?

Er zullen niet veel te vinden zijn, die bijv. eens een dagje er voor nemen om de armelijke veenstreken te bezoeken.

Toch is dit zoo'n belangrijke tak van nijverheid, en zullen we veel meer waardeering voor de turfstekers en -steeksters krijgen als we ze zien in eigen omgeving, als we zien hoe ze zwoegen moeten om ons de brandstof te bezorgen, die dezen winter meer dan ooit weer in tel zal komen.

De turfgravers zijn een eigenaardig, typisch volkje, dat erg gehecht is aan hun veengronden.

De turven worden door de gravers per kruiwagen, steeds 14 turven tegelijk vervoerd en neergezet op een streek veen, vlak naast het af te graven stuk. Daar worden de turven „in slag” gezet, d.w.z. rechtop, tegen elkaar aan, zoodat de wind er tusschendoor kan spelen en ook de zon haar invloed er flink op uit oefenen kan. Het water begint er dan uit te zakken en gedeeltelijk te verdampen. Na een poosje worden de turven dan „in den ring” gezet, zoodat een der andere zijkanten meer aan het weer wordt blootgesteld. Hebben de turven dan een tijd op het veld gestaan, dan worden ze „omgeringd”, d.w.z. ondersteboven gezet, zoodat het natte gedeelte dat eerst op den bodem stond nu door wind en zon kan bewerkt worden. Naarmate de turf droger wordt, krijgt ze meer vastheid en kan ze worden opgestapeld. Dit noemt men dan het „vuren” in de bult.

Voordat men met het eigenlijke turfgraven begint, wordt eerst het bovenste deel van het veen, waarop nog allerlei plantengroei voorkomt en dat bolster wordt genoemd, afgegraven. Die laag bevat veel humus en mag niet verloren gaan. Zij wordt steeds naar beneden gewerkt, zoodat als eenmaal de zandbodem bereikt is, de vruchtbare humus-bevattende bolsterlaag ter dikte van ongeveer 40 à 50 centi-

meter op den zandgrond komt te liggen. Met hulp van mest wordt hiervan dan een vruchtbare teelgrond gemaakt.

Vlak onder de bolsterlaag zit een dikke laag van lichtbruine kleur, die ons de „bolle” turf levert, en als derde laag, die het meest in elkaar gedrukt is, komt de grauwe turf laag, die de harde, grauwe turf geeft, en die even lang wordt gestoken als de lichte turf. Maar al is ze hard en grauw, ze wijkt toch nog heel veel af van de welbekende kleine harde turven uit de laagveenstreken.

De veengravers gebruiken bij hun werk planken, waarvan er steeds twee naast elkaar worden gelegd. Zonder die planken zouden de mannen bij het graven te veel in het veen wegzakken, het zou erg vermoeiend zijn en hun voeten zouden doornat worden. Bovendien zou de veenlaag waarop geloopt wordt stuk worden getrapt en geen mooie turven geven. De planken worden achter elkaar gerijd — wat een straal wordt genoemd — de gravers kunnen gemakkelijk met hun kruiwagens hierover gaan om de gestoken turven op een vrij gedeelte van het veld neer te zetten.

De vrouwen doen de „lichte” karweitjes. Ze keeren de turven en laden ze op de wagens en schuiten. Dit herinnert ons aan een mooie passage in „Bartje”. Bartje en zijn moeder hebben den heelen dag in het veen gezwoegd. Ze worden overvallen door een onweersbui en als ze bij elkaar zitten te schuilen, ieder met een heideplag op het hoofd, dan praten ze als kameraden met elkaar over het leed van het leven: „Als ik het gelóóf niet hadde...”

De turven blijven ongeveer een jaar op het veld staan. Maar in dat jaar moeten ze heel wat keertjes gekeerd worden en van plaats veranderen om goed van alle kanten droog te worden!

En als we na ons uitstapje naar de veenstreken door de bloeiende heidevelden van het schoone Drentsche landschap weer naar huis

terugkeeren, voelen we hoe de intensieve omgang met de natuur den mensch z'n zorgen kan doen vergeten. We willen eindigen met een citaat van Rein Brouwer, de jonge schrijver, wiens prachtig boek: „Dauw over dorstig land” in Augustus bij Leopold's Uitgevers Mij te Den Haag is verschenen. In een nog onuitgegeven romanfragment laat hij zien hoe een geschokte zieletoestand genezing vindt in de eenzaamheid van de bloeiende heidevelden:

„Dien morgen zag hij de schoonheid van zijn land als nooit tevoren. De wijde heidevlakte lag open en bloot voor hem, de dauw hing aan het kruid, het licht streek over de golvende vlakten en kleurde de heide gloeiend. In de verte, waar de dampen hingen leek een regen van goud te dalen op den grond; zijn wang glinsterde rood in het vroege licht.

Het groote leed, dat hem had geschokt, dat hem bijna vernield had, had zijn schoonheidsgevoel doen groeien zoodat hij een schrijnende pijn in zich voelde bij het zien van zijn land, dat van hem weggolfde onder de sluiers van den morgen.

Een haas danste buiteland in het bed van golvend paars: Een fietser kwam gereden langs het blinkend gele pad en heel in de verte kwam de kleine kudde, die zich allengs verspreidde aan de horizon.

Een snik doorschokte hem. Hij voelde dat hij werd losgescheurd van wat geweest was, hij wist dat hij voortaan dit land, zijn land — met zijn vlammende paarse gloed, zijn donkere schimachtige jeneverbessen, zijn blinkende zilverberken, waar de dauwdroppelen aflekten, zou liefhebben met heel zijn wezen”.

Ja, de natuur kan wonderen doen!

En wij die weten, Wie al dat schoons geschapen heeft, zullen dubbel genieten. En van God's wonder mooie schepping en van God's liefde die zich hierin openbaart!

kleine BABOE

Kleine baboe loopt zoo rustig
Heel den weg naar huis terug,
Met haar kindje in de slendang
Op haar rug.

Rustig langs de hooge palmen,
Langs het kleine bamboe pad,
En langs wuivende bananen
Naar de stad.

In haar bontgebloemde sarong,
De kabaai van kersenrood,
En de helder purpren hoofddoek,
Voeten bloot.

Heete zon op middaghoogte
Loopt zij door den zonnebrand
Uren lang met zware vruchten
In haar mand.

Stil gaat zij haar lange wegen;
Stil is 't land en stil de dag,
Tot zij in haar schaamle Kampong
Rusten mag.

H. MACKEY.